

Rano učenje engleskog jezika iz perspektive roditelja djece vrtićke i mlađe školske dobi

Erk, Mirna; Borovac, Tijana; Brezetić, Sandra

Source / Izvornik: **Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 2022, 20, 603 - 615**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31192/np.20.3.9>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:139284>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Rano učenje engleskog jezika iz perspektive roditelja djece vrtićke i mlađe školske dobi

Mirna Erk*

merk@foozos.hr

<https://orcid.org/0000-0003-2256-167X>

Tijana Borovac**

tborovac@foozos.hr

<https://orcid.org/0000-0002-7802-1288>

Sandra Brezetić***

svuckovic@ffos.hr

<https://orcid.org/0000-0002-3672-7450>

<https://doi.org/10.31192/np.20.3.9>

UDK: 37.091.3:811.111]:373.2

37.091.3:811.111]:373.3.046-021.64
303.423-055.52

Prethodno priopćenje /

Preliminary communication

Primljeno: 5. travnja 2022.

Prihvaćeno: 3. svibnja 2022.

Čini se da roditelji (što) raniji početak učenja stranog jezika smatraju jamstvom njegova uspješnog ovladavanja. Stoga prikazujemo istraživanje u kojem smo anketiranjem roditelja (N=131) doznali njihov stav prema ranom učenju engleskog jezika u hrvatskoj sredini. U istraživački nacrt uvrstili smo sociodemografske čimbenike na čiju su važnost ukazala prethodna istraživanja, a posebno smo istražili stav roditelja čija su djeca učila engleski jezik neformalno, u vrtićkoj dobi, i roditelja čija su djeca s učenjem započela formalno, u školi. Doznali smo da su roditeljska vjerovanja o ranom učenju engleskog jezika izrazito pozitivna i ujednačena. Pronašli smo povezanost između procjene boljeg obiteljskog statusa i ranijeg početka djetetova učenja engleskog jezika, no nema razlika u stavu između roditelja čija su djeca počela učiti engleski jezik formalno i neformalno. Zaključujemo da su roditeljska vjerovanja o dobrobitima ranog učenja engleskog jezika oblikovana pod utjecajem društvenih i ekonomskih trendova te utječu na obrazovne jezične politike na globalnoj i lokalnoj razini.

Ključne riječi: formalno učenje engleskog jezika, neformalno učenje engleskog jezika, rano učenje engleskog jezika, socio-demografski čimbenici, stav roditelja.

* Doc. dr. sc. Mirna Erk, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Cara Hadrijana 10, HR-31000 Osijek.

** Doc. dr. sc. Tijana Borovac, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Cara Hadrijana 10, HR-31000 Osijek.

*** Dr. sc. Sandra Brezetić, asistentica, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku, Lorenza Jäger 9, HR-31000 Osijek.

Uvod

Spuštanje dobne granice za početak učenja stranog jezika, osobito engleskog, svjedoči o njegovoj važnosti u suvremenom obrazovanju djece.¹ Veća dostupnost i liberalizacija obrazovanja omogućila je odraslim pokretačima, sudionicima i/ili svjedocima globalnih zbivanja da kao roditelji novih naraštaja utječu na obrazovne jezične politike, vjerojatno u želji da svojim potomcima osiguraju bolju budućnost.² Čini se da roditelji omogućuju djeci (što) raniji početak učenja engleskog jezika (EJ-a), a imućni(ji) roditelji omogućuju svojoj djeci obrazovanje na tom jeziku od rane dobi.³ Stoga obavezni početak učenja EJ-a na početku formalnog obrazovanja često je posljedica pritiska roditelja na obrazovne sustave diljem svijeta.⁴ Danas se EJ uglavnom počinje učiti u nižim razredima osnovne škole ili ranije, u vrtićkoj dobi. Tome svakako pridonosi popularno vjerovanje da su mlađi učenici (djeca u dobi od 6 do 12 godina) sposobni brže i uspješnije ovladati novim jezikom od starijih učenika.⁵

U ovom se radu oslanjamo na transdisciplinarnu perspektivu na proces ovladavanja inim jezikom prema kojoj se u proučavanju tog procesa treba krenuti od društvenog i lokalnog konteksta učenika.⁶ Inojezični razvoj tumači se kao socio-kognitivan proces u kojem prilike za učenje u okruženju podupiru ili otežavaju razvoj kognicije, odnosno učenje.⁷ Budući da mlađa djeca uglavnom

¹ Usp. R. JOHNSTONE, An early start. What are the key conditions for generalized success?, u: J. ENEVER, J. MOON, U. RAMAN (ur.), *Young Learner English Language Policy and Implementation. International Perspectives*, Reading, Garnet Education, 2009, 31-41.

² Usp. Y. G. BUTLER, Parental factors and early English education as a foreign language. A case study in Mainland China (05.06.2013), <https://repository.upenn.edu/elmm/8/> (28.10.2021); J. ENEVER, Global language policies. Moving English up the educational escalator, *Language teaching for Young Learners*, 2 (2020) 2, 162-191; V. A. MURPHY, M. EVANGÉLOU, Introduction, u: V. A. MURPHY, M. EVANGÉLOU (ur.), *Early Childhood Education in English to Speakers of Other Languages*, London, British Council, 2016, 4-17; M. NIKOLOV, J. MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ, Teaching Young Language Learners, u: X. GAO (ur.), *Second Handbook of English Language Teaching*, Cham, Springer, 2019, 577-599, 585; J. ROKITAJAŠKOW, *Foreign language learning at pre-primary learning. Parental aspirations and educational practice*, Krakow, Pedagogical University Press, 2013.

³ Usp. M. NIKOLOV, Trends, Issues, and Challenges in Assessing Young Language Learners, u: M. NIKOLOV (ur.), *Assessing Young Learners of English. Global and Local Perspectives*, New York, Springer, 2016, 1-18.

⁴ Usp. J. ENEVER, Europeanisation or globalisation in early start EFL trends across Europe?, u: C. GNUTZMANN, F. INTEMANN (ur.), *The globalisation of English and the English language classroom*. Tübingen, Narr, 2005, 181-197; Murphy, Evangelou, *Introduction...*, 8.

⁵ Usp. M. ERK, S. RUČEVIĆ, Early English language acquisition. How early is early enough?, *Suvremena lingvistika*, 47 (2021) 92, 141-163; D. SINGLETON, S. PFENNINGER, L2 acquisition in childhood, adulthood and old age. Misreported and under-researched dimensions of the age factor, *Journal of Second Language Studies*, 1 (2018) 2, 254-276.

⁶ Usp. DOUGLAS FIR GROUP, A transdisciplinary framework for SLA in a multilingual world, *Modern Language Journal*, 100 (2016) Supplement, 19-47.

⁷ Usp. D. ATKINSON i dr., Language learning great and small. Environmental support structures and learning opportunities in a sociocognitive approach to second language acquisition/teaching, *Modern Language Journal*, 102 (2018) 3, 471-493.

nisu intrinzično motivirana za učenje stranih jezika (SJ-a), odrasle su osobe bliske djeci važan poticaj razvoja dječjih znanja i vještina.⁸ Roditelji oblikuju okruženje u kojem se njihova djeca razvijaju i rastu tijekom ranog i srednjeg djetinjstva pa su mnogi spremni svoju djecu (vrlo) rano izložiti nekom obliku poučavanja EJ-u vjerujući da će im tako osigurati bolju obrazovnu i poslovnu budućnost.⁹ Međutim, (ne)znanje EJ-a istovremeno produbljuje društvene razlike, što je suprotno ideji obrazovanja kao načina umanjivanja ili čak sprječavanja nejednakosti u društvu.¹⁰ Premda neki distalni čimbenici (primjerice, nizak socio-ekonomski status/SES) mogu ograničavati obrazovne prilike, povoljni proksimalni čimbenici (primjerice, podrška u obitelji) mogu nadoknaditi ovaj nedostatak i doprinijeti obrazovnom uspjehu.¹¹ Štoviše, akademska socijalizacija (engl. *academic socialization*),¹² koja podrazumijeva roditeljske stavove i ponašanja kojima djeci prenose poruke o važnosti obrazovanja i školskog uspjeha za njihovu budućnost, pokazala se najvažnijim oblikom roditeljskog uključivanja u dječje obrazovanje.¹³

Stoga se uloga roditelja u ranom ovladavanju SJ-om istražuje uključivanjem različitih demografskih (spola, dobi, sredine) i socioekonomskih varijabli (razina obrazovanja i prihodi), ali i onih koji se donose na roditeljski stil odgajanja djeteta te ponašanja i vjerovanja koja o(ne)mogućuju uspješnu akademsku socijalizaciju. Roditeljske se varijable istražuju neovisno ili u odnosu prema dječ-

⁸ Usp. J. MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ, S. LETICA KREVELJ, From Preprimary to Primary Learning of English as a Foreign Language. Coherence and Continuity Issues, u: M. SCHWARTZ (ur.), *Handbook of Early Language Education*, Cham, Springer, 2021, 1-28.

⁹ Usp. B. LORANC-PASZYLIK, Parental Perceptions of Bilingual Primary Schools in Poland. The (Added) Value of English, u: J. ROKITA-JAŠKOW, M. ELLIS (ur.), *Early Instructed Second Language Acquisition. Pathways to Competence*, Bristol, Multilingual Matters, 2019, 175-190; J. SONG, English just is not enough!. Neoliberalism, class, and children's study abroad among Korean families, *System*, 73 (2018) 80-88.

¹⁰ Usp. P. SAYER, Does English really open doors? Social class and English teaching in public primary schools in Mexico, *System*, 70 (2018) 58-70.

¹¹ Usp. M. BRUMEN, S. LEŠNIK, M. IVANUŠ GRMEK, Domestic Environment and Young Foreign Language Learners in Slovenia, *Croatian Journal of Education*, 19 (2017) 337-362; S. LEŠNIK, M. BRUMEN, M. IVANUŠ GRMEK, Attitudes of Parents toward Learning Foreign Languages – a Slovene Case Study, *The New Educational Review*, 34 (2013) 4, 52-62; K. PIŽORN, M. DAGARIN FOJKAR, Parents and educational change – the need for reculturing parents in lowering the starting age of foreign language learning, *The New Educational Review*, 34 (2013) 4, 63-73; J. ROKITA-JAŠKOW, Parental Involvement in Very Early FL Education, u: Rokita-Jaškow, Ellis (ur.), *Early Instructed...*, 191-205.

¹² Usp. L. C. TAYLOR, J. D. CLAYTON, S. J. ROWLEY, Academic Socialization. Understanding Parental Influences on Children's School-Related Development in the Early Years, *Review of General Psychology*, 8 (2004) 3, 163-178.

¹³ Usp. F. L. CROSS i dr., Academic socialization, parental educational expectations, and academic self-efficacy among Latino adolescents, *Psychology in the Schools*, 56 (2019) 4, 483-496; N. E. HILL, D. F. TYSON, Parental involvement in middle school. A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement, *Developmental Psychology*, 45 (2009) 3, 740-763; S. W. KIM, N. E. HILL, Including fathers in the picture. A meta-analysis of parental involvement and students' academic achievement, *Journal of Educational Psychology*, 107 (2015) 4, 919-934.

jem uspjehu, stavovima i motivaciji za učenje SJ-a i sustavno pokazuju da su te varijable važne za dječje obrazovanje.¹⁴

U nastavku slijedi prikaz nalaza istraživanja koja su u svom fokusu imala roditeljske čimbenike utjecaja na mlađe učenike SJ-a. Potom prikazujemo istraživanje o stavu hrvatskih roditelja prema ranom učenju EJ-a u kojem smo ispitali utjecaj različitih varijabli na oblikovanje roditeljskog stava i razlike između roditelja djece koja su u različitoj dobi počela organizirano učiti EJ, u školskoj dobi (formalno, na obaveznoj nastavi stranog jezika) ili vrtičkoj dobi (neformalno, odnosno, neobavezno, na tečaju engleskog jezika u vrtiću ili školi stranih jezika).¹⁵

1. Stav roditelja prema ranom ovladavanju stranim jezikom i različiti socio-demografski i roditeljski čimbenici

Roditeljska ponašanja, stavovi i znanje SJ-a značajno doprinose razvoju dječjeg pozitivnog stava i motivacije za učenje SJ-a od najranije dobi.¹⁶ Nalazi većine istraživanja potvrđuju da većina roditelja ima pozitivan stav prema ranom učenju SJ-a.¹⁷ Međutim, kad je u pitanju dob na početku obaveznog učenja, roditelji nisu jedinstveni. Dok neki roditelji učenje EJ-a u dobi od 5-6 godina smatraju preranim,¹⁸ drugi strahuju da njihova djece neće naučiti engleski dovoljno dobro ako ne krenu s učenjem ranije.¹⁹ Štoviše, roditelji koji si to mogu

¹⁴ Usp. Butler, *Parental factors and early English...*, 16; Y. G. BUTLER, V.-N. LE, A longitudinal investigation of parental social-economic status (SES) and young students' learning of English as a foreign language, *System*, 73 (2018) 4-15; V. HOSSEINPOUR, S. YAZDANI, M. YARAHMADI, The Relationship between Parents' Involvement, Attitude, Educational Background and Level of Income and Their Children's English Achievement Test Scores, *Journal of Language Teaching and Research*, 6 (2015) 6, 1370-1378.

¹⁵ Strani jezik može se učiti i informalno, odnosno, moguće je učenje koje nije organizirano ni strukturirano kao formalno i neformalno učenje, no to nije predmet ovog istraživanja. Za više o oblicima neformalnog učenja EJ-a djece čiji su roditelji sudionici istraživanja (usp. Erk, Ručević, *Early English language...*, 149).

¹⁶ Usp. J. MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ, Attitudes and Motivation in Early Foreign Language Learning, *Center for Educational Policy Studies Journal*, 2 (2012) 3, 55-74; J. MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ, M. NIKOLOV, Motivation of Young Learners of Foreign Languages, u: S. RYAN i dr. (ur.), *The Palgrave Handbook of Motivation for Language Learning*, Cham, Palgrave Macmillan, 2019, 515-533.

¹⁷ U zemljama engleskog govornog područja dobrobiti ovladavanja SJ-om mogu biti upitne iz perspektive roditeljskih vjerovanja i podrške te se negativno odraziti na stav djeteta prema učenju stranog jezika u školi [v. B. Bartram, An examination of perceptions of parental influence on attitudes to language learning, *Educational Research*, 48 (2006) 2, 211-221].

¹⁸ Usp. E. GRIVA, P. CHOUVARDA, Developing Plurilingual Children. Parent's Beliefs and Attitudes towards English Language Learning and Multilingual Learning, *World Journal of English Language*, 2 (2012) 3, 1-13.

¹⁹ Usp. Y. F. CHANG, Parents' attitudes toward the English education policy in Taiwan, *Asia Pacific Education Review*, 9 (2008) 4, 423-435.

priuštiti svoju djecu upisuju u (većinom) privatne dvojezične osnovne škole,²⁰ a neki šalju svoju djecu u ranoj dobi u zemlje engleskog govornog područja da bi što prije i što bolje ovladala tim jezikom i, po povratku, doprinijela boljem statusu svoje obitelji.²¹

Bolji SES omogućuje pristup kvalitetnijim i raznovrsnijim obrazovnim mogućnostima, pa vjerovanja roditelja o dobrobitima (vrlo) ranog početka učenja SJ-a mogu biti povezana s različitim socio-demografskim čimbenicima. Dok nalazi nekih istraživanja upućuju na značajne razlike u roditeljskom stavu s obzirom na njihovo znanje EJ-a, prihode i razinu obrazovanja,²² kod drugih se istraživanja to ne potvrđuje.²³ Obrazovaniji roditelji znaju ulagati više u ranije učenje EJ-a,²⁴ odnosno, skloniji su većoj podršci razvoja dječje višejezičnosti u odnosu na roditelje niže obrazovne razine koji su skloniji smatrati dovoljnim učenje jednog SJ-a, većinom engleskog.²⁵ Ako se roditelji aktivno koriste EJ-om u poslovne svrhe, što pretpostavlja određenu razinu ovladanosti EJ-om, česta je njihova direktna pomoć dječjem učenju.²⁶

U hrvatskom su kontekstu ranog ovladavanja SJ-om provedena malobrojna istraživanja koja uključuju roditeljske varijable. Stav je hrvatskih roditelja iznimno pozitivan, većina smatra EJ najpotrebnijim te misle da to treba biti prvi jezik kojim započinje učenje SJ-a.²⁷ U dosadašnjim istraživanjima, međutim, nisu uspoređivani stavovi roditelja djece koja su započela s učenjem EJ-a u vrtićkoj dobi, neformalno, i djece koja su započela s učenjem EJ-a u školi, formalno. Stoga istraživanje koje slijedi nudi širi uvid u problematiku roditeljskog utjecaja na pitanja povezana s dječjim ovladavanjem SJ-om.

²⁰ Usp. Loranc-Paszyk, *Parental Perceptions of Bilingual...*, 181.

²¹ Usp. Song, *English just is not enough...*, 3.

²² Usp. V. HOSEINPOUR, M. SHERKATOLABBASI, M. YARAHMADI, The Impact of Parents' Involvement in and Attitude toward Their Children's Foreign Language Programs for Learning English, *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 4 (2015) 4, 175-185.

²³ Usp. Butler, *Parental factors and early English...*, 16; L. JIN i dr., *Researching the attitudes and perceived experiences of kindergarten learners of English and their parents in China*, London, British Council, 2016.

²⁴ Usp. Rokita-Jaškow, *Parental Involvement in Very Early...*, 194.

²⁵ Usp. Ž. KNEŽEVIĆ, A. ŠENJUG GOLUB, Stav roditelja prema učenju stranih jezika kao jedan od čimbenika razvoja višejezičnosti u učenika, *Napredak*, 156 (2015) 1-2, 151-168; Lešnik i dr., *Attitudes of Parents...*, 59.

²⁶ Usp. Rokita-Jaškow, *Parental Involvement in Very Early...*, 193.

²⁷ Usp. Knežević, Šenjuga, *Stav roditelja prema učenju...*, 160-163; M. MEDVED KRAJNOVIĆ, S. LETICA, Učenje stranih jezika u Hrvatskoj. Politika, znanost i javnost, u: J. GRANIĆ (ur.), *Jezična politika i jezična stvarnost*, Zagreb, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2009, 598-607.

2. Cilj i istraživačka pitanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitivanje odnosa između različitih socio-demografskih i roditeljskih čimbenika i stava roditelja prema ranom učenju EJ-a te moguće razlike s obzirom na dob djece na početku učenja i na dječje iskustvo učenja EJ-a. Postavili smo sljedeća istraživačka pitanja:

- a) Je li stav ispitanika prema ranom početku učenja EJ-a pozitivan te utječu li značajno na njega roditeljska dob, razina obrazovanje, percipirani financijski status obitelji, korištenje EJ-a na radnom mjestu i roditeljska percepcija iskustva njihova djeteta o formalnom učenju EJ-a?
- b) Razlikuju li se ispitanici značajno u svom stavu prema ranom učenju EJ-a s obzirom na početak dječjeg učenja EJ-a u vrtiću i školi?
- c) Postoji li povezanost između ranijeg početka učenja EJ-a i percipiranih financijskih obiteljskih prilika?
- d) Postoje li razlike u roditeljskoj percepciji dječjeg iskustva formalnog i neformalnog učenja EJ-a i čemu to pripisuju?

Prvo smo doznali kakav je, općenito, stav naših ispitanika prema ranom učenju EJ-a, potom smo se usmjerili na usporedbe između skupina.

3. Metodologija istraživanja

3.1. Ispitanici

Roditelji djece iz projekta »Problemi u ponašanju djece školske dobi: Uloga izvršnih funkcija, individualnih, obiteljskih i genetskih čimbenika«²⁸ (ECLAT)²⁹ čine prigodan uzorak ispitanika u ovom istraživanju (N=131).

U tablici 1 vidimo da su među ispitanicima prevladavale majke (75 %), dobni je raspon 23 godine te prosječna dob ispitanika 41,2 godine (SD=4,70). Većina procjenjuje svoje financijske prilike kao osrednje (56 %), trećina ispitanika smatra ih boljima od većine (34 %), a 5 % ispitanika smatra svoje financijske prilike ili lošijima ili značajno boljima od drugih. Većina ispitanika ima završenu višu školu ili fakultet (58 %), srednjoškolska je razina obrazovanja nešto rjeđa (35 %), a druge su razine obrazovanja slabo zastupljene.³⁰ Veći broj majki i očeva

²⁸ IP-2016-06-3917, voditeljica projekta: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević.

²⁹ Odabir uzorka djece rođene u razdoblju između svibnja 2009. i svibnja 2010. opisan je u S. VUČKOVIĆ, S. RUČEVIĆ, M. AJDUKOVIĆ, Parenting style and practices and children's externalizing behaviour problems: Mediating role of children's executive functions, *European Journal of Developmental Psychology*, 10 (2021) 3, 313-329.

³⁰ Obrazovanja ispitanika i percipirane financijske prilike u obitelji nisu značajno povezane ($p=0,095$).

Tablica 1. Osobine uzorka ispitanika (N=131).

osobine uzorka ispitanika	kategorije	N
spol	ženski	98
	muški	32
dob	raspon godina	31-54
percipirane financijske prilike u obitelji	loše, slabije od većine drugih	6
	srednje, kao u većine drugih	73
	dobre, bolje od većine drugih	45
	odlične, znatno bolje od većine drugih	7
razina obrazovanja	srednja škola (strukovna ili gimnazija)	42
	viša škola ili fakultet	70
	magisterij ili doktorat znanosti	9
majka koristi engleski na poslu	da	53
	ne	72
otac koristi engleski na poslu	da	56
	ne	69
dijete ispitanika učilo engleski u vrtićkoj dobi	da	82
	ne	43

ne koristi EJ na poslu, no značajan je broj onih koji ga koriste (42 % majki i 45 % očeva). Veći je broj roditelja (66 %) svojem djetetu omogućio neki oblik neformalnog učenja EJ-a prije polaska u školu, na tečaju EJ-a u vrtiću ili izvan njega.

3.2. Instrument i postupci

Roditelji su popunili opsežne upitnike 2017. (98 % ispunjenosti) i 2019. godine (96 % ispunjenosti), kada su njihova djeca završila 1. i 3. razred osnovne škole, u kojima smo doznali o formalnom, neformalnom i informalnom učenju EJ-a njihove djece, informalnim kontaktima djece s (izvornim i neizvornim) govornicima EJ-a, roditeljskim vjerovanjima o učenju EJ-a te roditeljskom znanju i korištenju EJ-a u poslovne svrhe.³¹ Podatke o stupnju obrazovanja ispitanika, datumu rođenja djeteta, neformalnom učenju EJ-a, percipiranim financijskim prilikama u obitelji i percepciji dječjeg formalnog i neformalnog iskustva učenja EJ-a (*vole li engleski u školi manje/više/jednako kao u vrtiću*) te kako to objašnjavaju (pitanje otvorenog tipa) prikupili smo 2017. godine. Druge smo podatke dobili iz kasnijeg upitnika kada su roditelji procijenili dječje svidanje formalnog učenja EJ-a (od 0 = *uopće ne voli učiti* do 4 = *jako voli učiti engleski jezik*) i izjasnili se o ranom učenju EJ-a. Korištena je ljestvica vjerovanja izrađena u međunarodnom istraživačkom projektu *Early Language Learning*

³¹ U ovom se radu koristimo samo podacima iz upitnika koji su relevantni za određivanje stava prema ranom učenju i razlika između ranog i ranijeg početka učenja EJ-a iz perspektive roditelja.

in Europe (ELLiE)³² koja ima devet čestica, a (ne)slaganje s njima izražava se na ljestvici od 0 do 4 (od 0 = *uopće se ne slažem* do 4 = *u potpunosti se slažem*). Ljestvicu čini jedan faktor koji u našem uzorku ispitanika objašnjava 39 % varijance (Cronbach $\alpha=0,720$). Za potrebe ovog rada ljestvicu ćemo nazvati *Ljestvica vjerovanja o ranom učenju EJ-a za roditelje*.

Operacionalizacija nekih varijabli prilagođena je činjenici da je riječ o prigodnom uzorku s neujednačenim skupinama ispitanika. Za usporedbe koje uključuju varijablu procjene financijskih prilika zadržane su samo skupine koje svoje prilike procjenjuju kao *srednje/kao u većine drugih* (jedna skupina) i kao *dobre/bolje od većine drugih* (druga skupina), a podaci o obrazovanju ispitanika omogućuju usporedbu između skupina sa srednjim i visokoškolskim obrazovanjem (v. tablicu 1). Za obradu podataka korišten je paket *IBM SPSS Statistics 20*.

4. Rezultati i rasprava

4.1. Stav ispitanika prema ranom učenju EJ-a

Stav ispitanika prema ranom učenju EJ-a (najmanja moguća vrijednost 0, najveća 36) na *Ljestvici vjerovanja o ranom učenju EJ-a za roditelje* ima srednju vrijednost koja odgovara potpunom slaganju ($M=32,69$, $SD= 4,052$). Šest čestica ima srednju vrijednost koja odgovara kategoriji *u potpunosti se slažem* (tablica 2). Po najvišoj se vrijednosti ističe skoro potpuni izostanak sumnje u korist od ranog učenja EJ-a, pri čemu su ispitanici usuglašeni u vjerovanju da je učenje EJ-a zabavno, da raniji početak učenja vodi dugoročno boljim rezultatima, da je znanje EJ-a potencijalno jednako važno kao i znanje materinskog jezika te da rano učenje EJ-a doprinosi razvoju boljeg odnosa prema drugim kulturama.

Čestice koje ne idu u prilog ranom učenju EJ-a (7-9) na dnu su poretka i imaju niske srednje vrijednosti jer ispitanici ne sumnjaju u dobrobiti učenja EJ-a za poslovnu budućnost njihove djece, ne smatraju učenje EJ-a u školi teškim za dijete, a osobito ne smatraju da ono loše utječe na učenje drugih školskih predmeta.

Kako vidimo, stav ispitanika prema ranom učenju EJ-a iznimno je pozitivan jer se visoko procjenjuju očekivane dobrobiti, međutim, to ne znači da su roditeljska očekivanja realna. Iako rezultati istraživanja o ranom početku učenja EJ-a u razvijenim europskim zemljama nisu pokazala da do boljeg i/ili bržeg stranojezičnog razvoja neizostavno dolazi zahvaljujući ranijem početku učenja,³³ šira javnost, roditelji i osobe odgovorne za provođenje obrazovne je-

³² J. ENEVER (ur.), *ELLiE. Early Language Learning in Europe*, London, British Council, 2011, 13.

³³ Usp. Erk, Ručević, *Early English language...*, 153; C. MUÑOZ, The effects of age on foreign language learning. The BAF project, u: C. MUÑOZ (ur.), *Age and the rate of foreign language learning*, Clevedon, Multilingual Matters, 2006, 107-126; S. PFENNINGER, The misunderstood

Tablica 2. Deskriptivni podaci za čestice na *Ljestvici vjerovanja o ranom EJ-a za roditelje* (N=131).

Ljestvica vjerovanja o ranom učenju EJ-a za roditelja	Min	Max	M	SD
1. Rano učenje engleskog jezika je djeci korisno.	1	4	3,90	0,369
2. Rano učenje engleskog jezika je djeci zabavno.	1	4	3,72	0,572
3. Što ranije djeca počnu učiti engleski jezik, to bolje.	0	4	3,71	0,739
4. Rano učenje engleskog jezika rezultira boljim znanjem kasnije, u starijoj dobi.	0	4	3,69	0,700
5. U budućnosti će znanje engleskog jezika biti jednako važno kao i znanje hrvatskog jezika.	0	4	3,67	0,827
6. Rano učenje engleskog jezika ima pozitivan utjecaj na stav djece prema drugim kulturama.	0	4	3,50	0,836
7. Rano učenje engleskog jezika neće djetetu kasnije puno pomoći na tržištu rada.	0	4	0,76	1,325
8. Rano učenje engleskog jezika je djeci teško.	0	4	0,61	0,997
9. Rano učenje engleskog jezika ima loš utjecaj na učenje drugih predmeta.	0	3	0,15	0,528

zične politike za sada uglavnom ne dovode u pitanje uvriježeno i dominantno vjerovanje *mlađe je bolje*.³⁴ Sve se češće govori o mladim učenicima kao spori-jim učenicima stranog jezika,³⁵ a opravdanost ranog ili ranijeg početka učenja pronalazi se manje u lingvističkim, a više u afektivnim čimbenicima stranoje-zičnog razvoja³⁶. Roditeljima empirijski nalazi ostaju nedostupni i/ili nejasni, a službena obrazovna jezična politika u Europskoj uniji preporuča učenje SJ-a u predškolskoj dobi,³⁷ iako raste svijest o tome da je ono vrlo heterogeno te da se o njegovim učincima malo zna.³⁸

variable. Age effects as a function of type of instruction, *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 4 (2014) 3, 529-556; S. PFENNINGER, D. SINGLETON, Affect trumps age. A person-in-context relational view of age and motivation in SLA, *Second Language Research*, 32 (2016) 3, 311-345; J. ROKITA, *Lexical development in early L2 acquisition*, Krakow, Pedagogical University Press, 2007; E. WILDEN, R. PORSCHE, A critical analysis of the German public debate about an early start in primary foreign language education, *Language teaching for young learners*, 2 (2020) 2, 191-212.

³⁴ S. PFENNINGER, D. SINGLETON, Making the most of an early L2 instruction, *Journal of Language Teaching for Young Learners*, 1 (2019) 2, 111-138.

³⁵ Usp. M. PILAR GARCIA MAYO, M. L. GARCIA LECUMBERRI (ur.), *Age and the Acquisition of English as a Foreign Language*, Clevedon, Multilingual Matters, 2003; M. NIKOLOV, J. MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ, All Shades of Every Color. An Overview of Early Teaching and Learning of Foreign Languages, *Annual Review of Applied Linguistics*, 31 (2011) 95-119.

³⁶ Usp. Mihaljević Djigunović, Nikolov, *Motivation of Young Learners...*, 516.

³⁷ Usp. European Commission, *Language learning at pre-primary level. Making it efficient and sustainable - A policy handbook*, (07.07.2011), https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/early-language-learning-handbook_en.pdf (05.04.2022).

³⁸ Usp. M. Erk, Diversity in EELL. Matters of context and contact, u: J. ROKITA-JAŠKOV, A. WOLANIN (ur.), *Facing diversity in child foreign language education*, Springer, 2021, 75-98; Murphy, Evangelou, *Introduction...*, 15.

4.2. Odnos između odabranih sociodemografskih varijabli i stava ispitanika prema ranom učenju EJ-a

Korelacijska analiza pokazala je da nema značajne povezanosti između dobi i stava ispitanika prema ranom učenju EJ-a ($p=0,317$). Usporedbe ispitanika sa srednjoškolskom i višom i visokoškolskom razinom obrazovanja i ispitanika koji svoje financijske prilike percipiraju osrednjima (kao u većine drugih) i dobrim (boljim od većine drugih) pokazale su da na stav nije utjecalo njihovo obrazovanje (t -test, $p=0,602$), kao ni doživljaj obiteljskih financijskih prilika ($p=0,881$). Ovi nas nalazi navode na zaključak da je stav roditelja prema ranom učenju EJ-a pod jakim utjecajem globalnih kretanja koja su EJ-u priskrbila status jezika međunarodne komunikacije koji otvara vrata boljim obrazovnim i poslovnim mogućnostima. Međutim, ne može se zanemariti uloga nekih individualnih čimbenika. Naši nalazi pokazuju da je korištenje EJ-a na radnom mjestu značajan čimbenik. Pozitivniji stav prema ranom učenju EJ-a bilježi se u obiteljima u kojima se tim jezikom na svom radnom mjestu koriste majke ($M=33,72$, $SD=2,769$) od onih u kojima se majke ne služe engleskim na poslu ($M=31,92$, $SD=4,717$) – i to značajno ($t_{(125)}=2,673$, $p=0,009$, $\eta^2=0,05$). Budući da su mnoga istraživanja potvrdila važan utjecaj majke na akademski uspjeh djeteta,³⁹ ovaj nalaz otvara daljnja pitanja o utjecaju majčine aktivne upotrebe EJ-a na radnom mjestu na dječji stav, motivaciju i uspjeh u učenju EJ-a. Iako očeva upotreba EJ-a na poslu nije dovela do pozitivnijeg stava u ovom istraživanju, ona može biti važna za razvoj dječje recepcije u EJ-u⁴⁰ no treba imati na umu da utjecaj majki i očeva može biti komplementaran jer ih karakteriziraju različiti stilovi uključenosti.⁴¹

O potencijalnom utjecaju dječjeg iskustva učenja EJ-a na oblikovanje roditeljskog stava doznali smo posredno, procjenom ispitanika o tome koliko njihova djeca (ne) vole formalnu nastavu EJ-a. Najviše roditelja smatra da njihovo dijete *voli* (41,2 %) ili *jako voli* (38,2 %) formalnu nastavu, tek mali broj se izjašnjava da njihovo dijete *niti voli niti ne voli* engleski u školi (13 %), a tri roditelja smatraju da njihovo dijete *ne voli* školski engleski (2,3 %). Između roditeljskog stava i percepcije o dječjem iskustvu učenja EJ-a u školi postoji značajna i niska korelacija ($r=0,187$, $p=0,038$, $N=124$) koja nas upućuje na postojanje interakcije između ovih dviju varijabli koju je potrebno dalje istraživati za uvid u potencijal recipročnog utjecaja dječjeg iskustva i roditeljskog stava prema ovladavanju EJ-om.

³⁹ Usp. J. F. HARDING, P. A. MORRIS, D. HUGHES, The Relationship between maternal education and children's academic outcomes. A theoretical framework, *Journal of Marriage and Family*, 77 (2015) 60-76; E. HOFF, How social contexts support and shape language development, *Developmental Review*, 26 (2006) 1, 55-88.

⁴⁰ E. LINDGREN, C. MUÑOZ, The influence of exposure, parents, and linguistic distance on young European learners' foreign language comprehension, *International Journal of Multilingualism*, 10 (2013) 1, 105-129.

⁴¹ Usp. Kim, Hill, *Including fathers in the picture...*, 928.

4.3. Stav ispitanika prema ranom učenju EJ-a s obzirom na dječji početak učenja EJ-a u vrtićkoj i mlađoj školskog dobi

Između ispitanika koji su svoje dijete upisali na učenje EJ-a prije polaska u školu (N=82) i onih koji to nisu učinili (N=43) nema statistički značajne razlike u stavu prema ranom učenju EJ-a ($p=0,287$), što govori u prilog prethodnom objašnjenju da je stav roditelja definiran više globalnim, društvenim i ekonomskim kretanjima, nego individualnim čimbenicima. Međutim, ostaje otvoreno pitanje o učinku povoljni(ji)h obiteljskih prilika na raniji početak učenja EJ-a. Stoga smo provjerili odnos percepcije povoljnih financijskih prilika u obitelji i ranijeg početka učenja EJ-a, usprkos ujednačenom stavu naših ispitanika.

4.4. Odnos ranijeg početka učenja EJ-a i percipiranih financijskih prilika u obitelji

Povezanost između dobi djeteta na početku učenja EJ-a (izražene u mjesecima) i percipiranih financijskih prilika u obitelji negativna je, niska i statistički značajna ($r=-0,186$, $p=0,038$, $N=124$), što pokazuje da s učenjem EJ-a ranije započinju djeca ispitanika koji svoje financijske obiteljske prilike procjenjuju boljima. Iako ispitanici imaju ujednačen stav o ranom učenju EJ-a, oni koji svoje obiteljske prilike percipiraju boljima skloniji su djeci omogućiti raniji početak. Ovaj nalaz pokazuje da je obiteljska sredina važna kao osiguravatelj prilika za dječji razvoj i učenje, ali otvara i pitanja povezana s (ne)jednakim obrazovnim mogućnostima. Niska razina statističke značajnosti i niska korelacija upućuju na potrebu daljnjeg istraživanja ovog odnosa.

4.5. Percepcija ispitanika o dječjem formalnom i neformalnom učenju EJ-a

Većina ispitanika čija su djeca učila EJ u vrtiću smatra da njihovo dijete formalno učenje voli više od neformalnog ili to iskustvo smatra jednakim kao i ono koje mu je prethodilo (tablica 3). Manji broj ispitanika smatra da je njihovo djeci učenje u vrtiću bilo draže, a dio ispitanika nije mogao procijeniti.

Tablica 3. Procjena roditelja (N=74) o dječjem iskustvu učenja EJ-a u vrtiću u odnosu na učenje u školi.

	ne znam	manje	jednako	više
Koliko vaše dijete voli engleski u školi u odnosu na predškolsko iskustvo?	7 0,09 %	14 1,89 %	23 31,08 %	30 40,54 %

Iz 48 dobrovoljnih komentara može se zaključiti da ispitanici smatraju da njihova djeca formalno učenje EJ-a vole više uglavnom zbog zanimljivijih nastavnih materijala i zabavnih i raznolikijih aktivnosti (N=13) ili bolje učiteljice (N=10). Neki su naveli da je razlog veće naklonosti nešto starija dob djeteta koja omogućuje brže i bolje učenje (N=5), dok su drugi to isto pripisivali ozbiljnosti nastave i ocjenjivanju (N=5). Objašnjenja koja su ispitanici ponudili kada dijete ne voli formalno učenje EJ-a vrlo su slična razlozima povećanog sviđanja. Jedanaest komentara o boljem neformalnom iskustvu učenja EJ-a navodi zanimljivije nastavne materijale i zabavnije aktivnosti te previše čitanja i pisanja na EJ-u u školi. Dva komentara navode učiteljicu s kojom oni i njihovo dijete nisu zadovoljni te još dva govore o 'više posla' s formalnim učenjem EJ-a u odnosu na neformalno. Dok jedni smatraju zahtjeve u školi primjerenima, za druge su oni pretjerani, što može upućivati na specifične individualne probleme.

Istraživanje koje smo opisali ne omogućuje generalizacije jer je riječ o prigodnom uzorku, manjem broju ispitanika i nedostatku triangulacije podataka. U budućim bi istraživanjima trebalo osigurati bolju stratifikaciju ispitanika s obzirom na socio-ekonomske prilike u obitelji te ispitati imaju li djeca koja su s učenjem počela u vrtičkoj dobi pozitivniji stav prema učenju EJ-a od djece koja su počela kasnije, kao i povezanost između roditeljskog i dječjeg stava prema učenju EJ-a. Osobito bi bilo korisno provesti istraživanje s roditeljima čija djeca uče neki drugi SJ. U hrvatskom kontekstu ranog učenja SJ-a nedovoljno su istražene razlike u ishodima koje nastaju kao posljedica socio-ekonomskih varijabli i roditeljske uključenosti usmjerene dječjoj obrazovnoj dobrobiti te zaslužuju veći istraživački interes.

Zaključak

Ovladavanje inim jezikom danas se promatra u društvenom, povijesnom i kulturnom kontekstu u kojem se događa pa je potrebno razumjeti ulogu užeg i šireg društvenog i obrazovnog okruženja u kojem učenik inog jezika živi i odrasta.⁴² Rano učenje SJ-a često je pod utjecajem različitih poticaja koji dolaze izvana, pri čemu roditelji/staratelji imaju važnu ulogu. U ovom smo radu pokazali da je stav ispitanika iznimno pozitivan, da je majčina upotreba EJ-a na poslu važna za oblikovanje pozitivnijeg stava prema ranom učenju EJ-a te da dostupnost EJ-a u vrtičkoj dobi nije povezana s roditeljskim vjerovanjima o njegovoj važnosti za obrazovnu i poslovnu budućnost djece nego sa socioekonomskim prilikama u obitelji, no taj nalaz treba daljnju potvrdu s obzirom na

⁴² Usp. D. ATKINSON, Language learning in mindbodyworld. A sociocognitive approach to second language acquisition, *Language Teaching*, 47 (2014) 4, 467-483, 470; P. BENSON, *Language Learning Environments. Spatial Perspectives on SLA*, Bristol, Multilingual Matters, 2021, 1-9.

ograničenja predstavljenog istraživanja. Nadamo se da ćemo odgovore o (ne) jednakosti u obrazovnim prilikama povezanim s obiteljskim čimbenicima dobiti u skoroj budućnosti da bismo doprinijeli razumijevanju njihova učinka na obrazovne politike i dugoročne ishode ranijeg početka učenja EJ-a.

Mirna Erk* – Tijana Borovac** – Sandra Brezetić***

Early English Language Learning from the Perspective of Parents of Very Young and Young Learners

Summary

Parents around the world seem to share an attitude that an earlier start of foreign language learning guarantees successful acquisition. A study with parents (N=131) of very young and young learners about their attitude towards early EFL in the Croatian/local environment has been presented. The research design included background variables that have been recognized in the available research as important attitudinal factors. Two questionnaires served as instruments of data collection. Differences between attitudes of parents of very young and young learners were examined. Overall, the results revealed a positive attitude towards early learning of English which is not influenced by parental age, level of education, perceived family status, or the perception of a child's formal EFL learning experience. Only mothers' active use of English at work contributed to a more positive attitude to early EFL. Although an association was found between perceived family status and an earlier start, no differences in the attitude to early EFL were found between parents who enrolled their child into non-formal pre-primary learning and the parents whose children started learning English formally at school entry. Questions of (in)equality of educational opportunities are raised and a need is stressed for more research on family-related influences on policy and outcomes of early English learning.

Key words: early English language learning, formal learning of EFL, non-formal learning of EFL, parental attitude, sociodemographic factors.

(na engl. prev. Mirna Erk)

* Mirna Erk, PhD, Assis. Prof., J. J. Strossmayer University of Osijek, Faculty of education; Address: Cara Hadrijana 10, HR-31000 Osijek, Croatia; E-mail: merk@foozos.hr.

** Tijana Borovac, PhD, Assis. Prof., J. J. Strossmayer University of Osijek, Faculty of education; Address: Cara Hadrijana 10, HR-31000 Osijek, Croatia; E-mail: tborovac@foozos.hr.

*** Sandra Brezetić, PhD, Assistant, J. J. Strossmayer University of Osijek, Faculty of humanities and social sciences; Address: Lorenza Jäger 9, HR-31000 Osijek, Croatia; E-mail: svuckovic@ffos.hr.